

Ulusal Madencilik Politikası İçin Temel İlkeler ve Ülkemiz Madencilik Sektörünün Gelişmesine Yönelik Görüş ve Öneriler

TMMOB Maden Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu
Ankara, Türkiye

1 TEMEL İLKELER

Maden Mühendisleri Odası, insanı ve İnsan emeğini merkeze koyan, bir yandan madencilik faaliyetlerinde kamunun etkin gözetim ve denetimini sağlarken, diğer taraftan söz konusu faaliyetlerin çevre ve ekosistemlen korunmasını da gözetken, temel olarak ekonomik kalkınmaya ve yoksulluğun azaltılarak gelir dağılımının düzeltilmesi hedeflerine yönlendirilen bir "ulusal madencilik politikası" oluşturmanın, gerek toplumun yararı gerekse madencilik sektörünün gelişimi bakımından son derece büyük önem taşıdığı görüşündedir.

Bu çerçevede, Maden Mühendisleri Odası olarak, Ulusal Madencilik Politikası'nın geliştirilmesine yönelik savunduğumuz temel İlkeler aşağıda sıralanmaktadır:

a) Her tür ekonomik faaliyette olduğu gibi madencilik faaliyetlerinde de amaç, insanın refah ve mutluluğudur. İnsan onuruna ve emeğine saygı, madencilik faaliyetlerinin planlanma ve uygulanmasında hareket noktası olmalıdır. Kamu yararı öncelikli olarak göz önünde tutulmalıdır.

b) Madencilik sektörünün geliştirilmesine yönelik oluşturulacak tüm amaç ve hedefler ile uygulamalar, herşeyden önce bilimsel ve teknik temeller üzerinde geliştirilmeli, bilimsel bilgi ile desteklenmeyen söylem ya da tasarımlardan uzak durulmalıdır.

c) Madencilik sektörünün tüm alt sektörlerinde üretim arttırılmalıdır. Ancak, söz konusu Üretim hedefi dış satım değil, ülke sanayi sektörleri olmalıdır. Madencilik sektörünün ülke kalkınmasındaki kritik önemi, fazla miktarlarda üretilip yurt dışına satılarak döviz elde edilmesinde değil, ancak, yerli sanayiye düşük maliyette ve kaliteli girdi sağlamasındadır. Bu çerçevede,

madencilik sektörünün planlanmasında ülke sanayi sektörleri ile entegrasyon ön planda tutulmalıdır.

d) Ülkemizin ihtiyacı olan enerjinin, yerli maden kaynaklarımızdan karşılanması öncelikli hedef olmalıdır. Sanayinin ihtiyacı olan ucuz enerji üretiminin sağlanması ve bu enerjinin sürekli ve güvenilir olması bakımından, yerli maden kaynaklarımızın kullanılması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Elektrik enerjisi arz-talep dengesinin sorunsuz sürdürülebilmesi için, ulusal maden kaynaklarımıza öncelik veren, akılcı bir enerji politikası zaman kaybedilmeden oluşturulmalıdır.

e) Maden aramaları uzun yıllardır ihmal edilmiştir. Aramalarla ilgili etkin yasal ve yönetsel yapıların hızla tesisi ve çağdaş teknolojilerin kullanıldığı arama faaliyetlerinin, kamu denetiminde ve mutlaka rasyonel bir stratejik plan çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir.

f) Madencilik sektöründe aramadan uç ürüne kadar her aşamada ileri teknoloji kullanımı amaçlanmalıdır. Üretim ve kaynak performansının iyileştirilmesine ve yeni ürünlerin elde edilmesine yönelik olarak yeni gelişen teknolojilerin kullanımı, bu sektörün ülke kalkınmasına katkısı bakımından kritik önemdedir. Bu nedenle sektörde yüksek teknoloji kullanımı ve üretilmesine yönelik araştırma-geliştirme çalışmalarına öncelik verilmelidir. İleri üretim teknolojilerinin geliştirilmesi ve kullanımı, daha temiz ve daha etkin madencilik süreç ve ürünlerinin temini bakımından Önkøşuldur.

g) Gelişmiş teknoloji kullanımı ve yeni madencilik teknolojilerinin geliştirilmesi, sektöre önemli katkılar yapacak yeni fırsatlar yaratacaktır. Bu çerçevede söz konusu teknolojilere uyum sağlayacak ve bunları kullanabilecek iyi eğitilmiş işgücünün varlığı önemlidir. Sektörde teknik eleman

istihdamının süratle artırılması, genci verimliliğin artışı bakımından son derece önemlidir Madencilik laahyetinin her aşamasında, en az bir maden mühendisinin varlığı zorunlu olmalıdır Madencilik sektöründeki eğitim ve öğretim konusunun yeniden ele alınması ve sektörün gereksinim ve beklentilerinin yansıtılması gerekmektedir

h) Ülke madencilik sektörünün en önemli darboğazlarından bin, gerek kamu gerekse özel kuruluşlardaki yönetsel yapıların verimsizliğidir Bu yapıların verimliliğine yönelik çalışmalar madencilik sektörünün gelişimi bakımından son derece önemlidir S07 konusu yapılarda hesap verilebilirlik ve şeffaflık mutlaka sağlanmalıdır

ı) Sektörde pazar araştırması kavramı gelişmemiştir Bu konunun kapsamlı bir çerçevede yeniden ele alınması, gerek mevcut gerekse gelişen pazarların yakından takip edilerek değişikliklere uygun stratejilerin belirlenmesi gerekmektedir

j) Çevre faktörü göz aidi edilerek madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi, içinde bulunduğumuz yüzyılda mümkün değildir Sürdürülebilir kalkınma kavramı içerisinde ya madencilik ya çevre dayatması bulunmamaktadır Madencilik çevreye etkilerini yadsınmak mümkün değildir Ancak, madencilik sektöründe, çevre dostu teknoloji ve yöntemlerin kullanılması, madencilik süreçlerinde ya da sonrasında çevrenin korunmasına ya da yenilenmesine yönelik önlemlerin alınması, sektörün gelişimini engellemeyecek, aksine genel anlamda sektörün gelişimine yönelik katkıyı yapacaktır

k) Madencilik sektöründe, toplumu eğilme ve bilgilendirme gereksinimi hızla artmıştır Madencilik sektörünün ülke kalkınması ve toplumların gelişmesindeki önemi konusunda kamuoyu bilgilendirilmelidir Toplumun, bir istihdam alanı ve gelir kaynağı olarak madencilik sektörünün önemi hakkında eğitilmesi, sektörün gelişmesi bakımından son derece önemlidir

l) Madencilik sektörünün her alanında, şeffaflık sağlanmalıdır Sektörde bilgi akışı sağlanmalı, alınan kararlardan toplumun her kesimi bilgilendirilmelidir

m) Yerel halkın onayını almamış hiçbir ekonomik girişimin ülkeye yarar getirmesi beklenemez Madencilik sektörüne ilişkin alınacak kdaılarda ilgili yöre halkının da katılımı sağlanmalıdır

n) Toplumsal, ekonomik ve çevresel bakımdan sürdürülebilir bir madencilik sektörünün gelişimi, devlet, sektörde laahyet gösteren kurum ve kuruluşlar ile demokratik kitle örgütlen ve sivil toplum örgütlerinin yapıcı işbirliği ile mümkündür S07 konusu tarafların doğrudan katılımları olmaksızın hazırlanacak herhangi bir sektör planının ya da plan uygulamasının başarılı olması mümkün görülmemektedir

2 GENEL GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

2.1 Yasal Mevzuat

Maden Kanununun uygulanmasını kolaylaştırmak bakımında bürokrasi azaltılmalıdır Yasal mevzuatın uygulanması ve uygulamaların denetlenmesi bakımından, mevcut yönetsel yapıların yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır Maden Kanunu'nu uygulamakla görevli kuruluş yemden yapılandırılarak taşra teşkilatının oluşturulmalı sağlanmalı, yerinden ve etkin denetim bürokrasinin azaltılması suretiyle sağlanmalıdır Maden İşlen Genel Müdürlüğü, çok sayıdaki ruhsal sahası için gereken sayıda teknik elemanı istihdam edememesi nedeniyle işlevlerini istenilen düzeyde yerine getirememektedir Bu kurumun teknik eleman gereksinimi karşılanmalı, sektörde mevcut diğer kamu kuruluşlarındaki bilgi birikiminden yararlanmasına yönelik du/enlemeler ve gerekli eşgüdüm sağlanmalıdır

Maden hakları verilecek kişi ve kuruluşlarda malı ve teknik yeterlilik aranmalı, teknik elemanlarca hazırlanan raporların geçerli olabilmesi için ilgili meslek odalarının vize edilmesi şartı aranmalıdır Uygulamada Türkiye Cumhuriyetine ait nüfus cüzdanı olan her vatandaşın küçük bir bedel ile ruhsal alması, bu ruhsatı, sahada hiçbir faaliyette bulunmadan müşteri buluncaya kadar alı tutması ve müşteri bulduğunda ise elindeki ruhsatı satması oldukça kolay olmaktadır Bu nedenle, sektörde ruhsat ticareti oldukça yaygındır Ruhsat ticareti ve spekülasyonlarının önlenmesi bakımından

madencilik yapacak gerçek ve tüzel kişilerde teknik ve malı yeterlilik aranmalı, madencilik "define arayıcılığı" olarak algılayanlara ruhsat verilmemelidir

Her maden işletme faaliyeti için en az bir maden mühendisinin istihdamı zorunlu olmalıdır Madencilik faaliyetlerinin kaynak kaybına yol açmadan, çevreyle barışık, akılcı ve ekonomik kurallara göre ve iş güvenliği ve işçi sağlığı esasları çerçevesinde yürütülmesi bilimsel ve teknik bilginin kullanımı ile mümkündür Bu durum, sektörde bilim ve teknolojinin uygulayıcısı olan maden mühendisinin istihdamını gerekli kılmaktadır Kanun kapsamında görevlendirilecek maden mühendisinin hazırlayacağı proje ve raporlara Maden Mühendisleri Odası'nın onay zorunluluğu getirilmelidir

Madencilik Sektörünün Avrupa Birliği mevzuatı karşısındaki durumu tespit edilmelidir Bu kapsamda, madencilik sektörüne ilişkin tüm yasa ve yönetmelikler ile kamu kurum ve kuruluşlarının durumları Birlik mevzuatına göre karşılaştırılarak gerekli stratejiler oluşturulmalıdır

2.2 Yönetmelik Yapı

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı madencilik sektörünün gereksinimleri göz önüne alınarak yeniden yapılandırılmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın madencilik sektörüne istenilen ölçüde yoğunlaşmaması, sektörde madencilik için ayrı bir bakanlık kurulması gerektiği şeklinde görüşlere yol açmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın gerek ana gerekse yardımcı hizmet birimleri, madencilik sektörünün gereksinimleri göz önüne alınarak yeniden yapılandırılmalı, madencilik sektöründe yetişmiş teknik elemanlarca güçlendirilmelidir.

Madencilik sektöründe mevcut yönetmelik yapılarının etkinliği gözden geçirilmelidir. Madencilik sektöründeki kamu kuruluşlarının mevcut yönetmelik yapılarında önemli sorunlar vardır ve gerek örgüt yapılarının gerek personel yönelimlerinin mutlak surette çağdaş bir anlayışla yeniden ele alınması gerekmektedir. Hantal örgütsel yapılar, dinamik ve rasyonel bir işletmecilik için engel oluşturmaktadır.

2.3 Aramalar

Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılmalıdır. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü kaynak yetersizliği ve yasal engelleriyle son 20 yıldır yellerince maden arama yapamamakta, özel sektör ise, yasal mevzuat yeterli olmasına rağmen risk almamaktadır. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılarak uzun yıllardır ihmal edilen maden arama konusunda yeniden lokomotif kuruluş konumuna getirilmelidir. MTA, kuruluş kanununa göre yeterli kaynak sağlanarak modern ekipmanla donatılmalıdır. Arama çalışmalarında ileri teknolojilerin kullanılabilmesi son derece önemlidir. Bu amaçla MTA'ya gereken kaynak ayrılmalıdır. Arama yapılabilecek alanlar için ruhsat gerekliliği MTA aramalarının önünde engel oluşturmaktadır. Bu konuda yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Düşen ruhsatlarla ilgili işlemlerin hızla tamamlanarak, söz konusu sahalar aramalara açılmalıdır.

Maden aramaları için uzun dönemli ve stratejik planlar geliştirilmelidir. Maden aramaları için uzun dönemli ve stratejik planlar geliştirilmeli, söz konusu planlamaların ve arama faaliyetlerinin altyapısı Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü'nce yapılmalıdır. Diğer kamu ya da özel kurum ve kuruluşlarca yapılacak aramalar, MTA tarafından söz konusu planlamalar çerçevesinde yönlendirilmeli ve denetlenmelidir.

2.4 Üretim

Üretim arttırılmalı ve sanayi sektörleri ile entegrasyon sağlanmalıdır. Madencilik sektörünün tüm alt sektörlerinde üretimi arttırmayı ve sektörün ülke sanayisi ile entegrasyonunu sağlamayı hedefleyen kısa, orta ve uzun dönemli stratejik planlar "Ulusal Madencilik Politikası" temelinde geliştirilerek acilen uygulamaya konulmalı, bu çerçevede, sanayi sektörleri ile entegre çalışacak kamu ya da özel madencilik projeleri, öncelikli teşvik edilmelidir.

Madencilik üretimleri yüksek teknoloji ürünlerine dönüştürülmelidir. Madencilik sektöründe üretimin hedefi dış satım değil, ülke sanayi sektörleri olmalıdır. Madencilik üretimleri katma değeri yüksek uç ürünlere dönüştürülmek suretiyle yurt dışına ihraç edilmelidir.

Sektörde bilimsellikten uzak uygulamalara son verilmeli, sektörün daha da küçülmesini önlemek için kamu madencilik kuruluşlarına gerekli yatırımlar zaman geçirilmeden yapılmalıdır. Son 20 yılda madencilik sektöründe öne çıkan söylem "kamu madencilik kuruluşlarının Özelleştirilmesi" olmuş, bu amaçla söz konusu kuruluşlarda gerekli olan yatırımlar yapılmamış, bu arada sektöre! bölünme, ticarileştirme, şirketleştirme ve özelleştirme çalışmaları çeşitli ölçüklere sürdürülmüştür. Yirmi yıldır yürütülen söz konusu politikalar sonucu madencilik sektörünün geldiği nokta çarpıcıdır: madencilik sektörünün küçülmesi devam etmektedir. Benzer politikalarda ısrar etmek sektörün küçülme yönündeki gidişini değiştirmeyecektir.

Madencilik ürünlerinin pazarlama ve dağılımına kaynak ayrılmalıdır. Madencilikle mevcut pazar payının arttırılması amacıyla rafine ürün kapasitesinin ve ürün çeşitliliği ile ürün kalitesinin arttırılmasına yönelik yatırımlar yapılmalı. pazarlama stratejileri oluşturulmalı ve etkin dağılım ağları kurulmalıdır.

2.5 Teknoloji

Madencilik teknolojilerini geliştirmeye yönelik araştırma geliştirme çalışmaları teşvik edilmelidir. Sektörde yeni teknolojilerin kullanımı ve teknik eleman istihdamının son derece düşük düzeyde olması madencilik sektörünün gelişmesi önündeki en önemli engellerden biridir. Ulusal bilim ve teknoloji politikalarımızın olmayışı bu sorunun en temel nedenidir. Ulusal bilim ve teknoloji politikaları oluşturulmalı, madencilik sektörü bu politikalar içerisinde yerini almalıdır. Bitim ve teknolojiyi süratle ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürebilme mekanizmaları bayata geçirilmeli, madencilik sektöründeki kamu ve özel kuruluşların araştırma ve geliştirme faaliyetleri söz konusu

sistem kapsamında teşvik edilmelidir. Türkiye'nin uluslararası ortak araştırma-geliştirme projelerinde yer almasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmalı, bununla ilgili teşvikler sağlanmalıdır. Bilim ve teknoloji üretimine yönelik araştırma-geliştirme faaliyetleri için ayrı bir bütçe oluşturulmalı, üniversite-sanayi ortak araştırma merkezleri, teknoloji geliştirme bölgeleri kurulmalıdır.

2.6 Teşvikler

Madencilik sektörü akılcı planlar çerçevesinde uygun yöntemler kullanılarak teşvik edilmelidir. Sektörde, yetersiz de olsa verilen teşviklerin, genel anlamda madencilik sektörünün gelişmesine yönelik oluşturulan bir plan çerçevesinde verilmiyor olması önemli bir sorunu oluşturmaktadır. Teşviklerin "Ulusal Madencilik Politikası" temelinde geliştirilen stratejik planlar çerçevesinde verilmesi islenen etkililik düzeyini sağlayacaktır. Yine devlet tarafından sağlanacak altyapı ve taşıma hizmetleri gibi kolaylıklar da benzer temelde düşünülmelidir.

2.7 Özelleştirmeler

Madencilik sektörünün geliştirilmesine yönelik oluşturulacak tüm amaç ve hedefler ile uygulamalar bilimsel ve teknik temeller üzerinde geliştirilmelidir. Bugüne kadar, madencilik sektöründe, özelleştirme ve özelleştirmeye yönelik olarak yapılan sektörel bölünme, ticarileştirme ve şirkeleştirme çalışmalarının hiçbirisinden madencilik sektörünün gelişmesine yönelik olumlu bir sonuç alınamamış, tersine sektörün dinamizmi açısından son derece önemli işlevler gören kamu kuruluşları da yatırım yapılmamak suretiyle küçültülmüştür. Madencilik sektöründe özelleştirmelc m, sektörün gelişmesini sağlayacağı varsayımı irdelenmeye ve araştırılmaya muhtaçtır. Son yirmi yılda edinilen deneyim, özelleştirme söylem ve uygulamalarının sektörün daha da gerilemesine neden olduğu şeklindedir. Olumlu sonucu verecek modeller, ancak ve ancak sorunların ortaya doğru konulabilmesi ile mümkündür.

Sektördeki özelleştirme hedef, gerekçe, yöntem ve uygulamaları tüm tarafların katılımıyla tartışılmalıdır. Özelleştirme uygulamaları akılcı planlamalardan yoksun, bütçe açıklarını kapamaya yönelik yapılmaktadır. Dolayısıyla, bugüne kadar madencilik sektörünün gelişimine yönelik olumlu bir katkısına rastlanılmamıştır. Tersine, madencilik sektörünün bugün içinde bulunduğu kriz, gereksiz ve hatalı bir şekilde yaratılan özelleştirme beklentileri ve özelleştirme uygulamalarıdır. Sektördeki özelleştirme ya da özelleştirmeye yönelik plan ve uygulamalar, sektördeki ilgili tüm tarafların katılımı ile tartışılmalıdır.